

Geschokt door Amerika

AUTEUR Ben de Pater

Tegenwoordig ligt de nadruk op tijdschriftartikelen, maar de sociaalruimtelijke disciplines kennen een rijke boeken-traditie. De meeste boeken uit de afgelopen decennia zijn inmiddels vergeten, maar sommige zijn moderne klassiekers geworden. In de nieuwe rubriek *Klassiekers* gaat AGORA in op boeken die niet vers van de pers komen, maar nog steeds uiterst relevant zijn. Als eerste: *Human Geography; a welfare approach* (1977) van David Smith.

In de jaren zestig raakten de Verenigde Staten in de ban van protestbewegingen. Raciale discriminatie, achterstelling van vrouwen, overgeerde armoede, autoritaire bestuurders, imperialistische oorlogen, ecologische rampgebieden – het moest anders en beter.

Als exponent van die maatschappelijke onvrede kwam het ook in de universitaire sociale geografie tot een kritische richting. Zo schrok David Harvey in 1969 na zijn verhuizing van het Engelse Bristol naar Baltimore van de troosteloze getto's in Amerikaanse steden. Hij gaf de *spatial analysis* – de afstandelijke, mathematische sociale geografie waarin hij naam had gemaakt – op en koos voor een marxistisch perspectief. Een zelfde schok ervoer David Smith (Birmingham, 1936), die drie jaar eerder dan Harvey de oceaan overstak. Ook Smith was van origine een *spatial analyst*, met belangstelling voor industriële locatietheorieën en de geostatistiek van ruimtelijke patronen. Maar getroffen door de sociale problematiek in de VS, ontwikkelde hij een alternatieve visie: geografie als wetenschap van ruimtelijke ongelijkheden in welzijn. Toen hij na zijn verblijf in Amerika nog een jaar ging doceren in Zuid-Afrika en daar de ellende zag die het apartheidsregime teweegbracht, wist hij het zeker: geografen moesten zich engageren met vraagstukken als ondervoeding, criminaliteit, discriminatie en armoede.

Enmaal terug in Engeland, waar hij in 1973 hoogleraar werd aan de universiteit van Londen – hij zou er tot zijn emeritaat aan verbonden blijven – voltooide Smith zijn *Human geography; a welfare approach*. De openingszin toont zijn ambities: 'There was a time when geographers accepted the world very much as they found it'. Maar die berusting is voorbij. Van geografen wordt activisme verwacht, een wil om te ijveren voor een betere, rechtvaardiger samenleving. In de slotzin spreekt hij de hoop uit dat geografen zullen bijdragen aan 'a spatial form of society in which people can be really free to fulfil themselves'. Tussen begin en einde liggen 400 pagina's met theorie (vooral ontleend aan de *welfare economics*), analyses van ruimtelijke patronen van welzijn, onderbouwd met kaarten, wiskunde en grafieken.

Voor Smith is de geografie 'de studie van wie krijgt wat waar en hoe'. 'Wie' verwijst naar groepen mensen, 'wat' naar de goede en slechte dingen (voorzieningen en kansen op ontplooiing bijvoorbeeld tegenover misdaad en milieuvervuiling) die samen het welzijn bepalen, 'waar' naar de locatie en 'hoe' naar de mechanismen die de ongelijke (lees:

onrechtvaardige) verdeling van de goods and bads op verschillende schaalniveaus (van lokaal tot mondiaal) veroorzaken. Hoe ongelijker de verdeling van de bestaanskwaliteit, hoe slechter: de welzijnsbenadering is normatief. Dat betekent werk aan de winkel voor de overheid. Smith geloofde destijds sterk in de herverdelende rol van de staat.

Is Smith's *welfare approach* aangeslagen? Niet echt. In Groot-Brittannië kwam Thatcher aan de macht, die het neoliberalisme met harde hand doordreef. In de VS was het met Reagan niet anders. Britse en Amerikaanse geografen kozen in reactie daarop eerder voor radicaal dan voor gematigd links. Veelzeggend: Harvey's *Social Justice and the City* (1973) is volgens Web of Science pakweg 1200 keer geciteerd, een andere linkse klassieker, Doreen Massey's *Spatial Divisions of Labour* (1984) duizend keer. *Human Geography; a welfare approach* komt niet verder dan ongeveer 200 citaties.

In Nederland heeft Smith misschien wel de meeste weerklink gekregen. Zijn welzijnsbenadering paste naadloos in het credo van het kabinet Den Uyl: spreiding van macht, kennis en inkomen. De PvdA dacht daarbij aan klassen, Smith aan gebieden. En de VUGS – de Utrechtse vereniging van geografiestudenten – wijdde aan zijn ideeën een lustrumcongres: *Rechtvaardigheid en doelmatigheid in het ruimtelijk beleid* (1983).

Smith heeft zich later vooral beziggehouden met filosofie, geografie en ethiek. Wie daar nieuwsgierig naar is kan terecht in *Geography and Social Justice* (1994), dat Smith als de opvolger van zijn 1977-boek ziet, in *Moral Geographies* (2000), en in de afscheidsbundel *Geography and Moralities* (2004), geredigeerd door Roger Lee en Smith.

Ben de Pater (b.c.depater@uu.nl) is Universitair Hoofddocent aan de Universiteit Utrecht, Faculteit Geowetenschappen. Daarnaast is hij redactieadviseur van AGORA.

Literatuurselectie

David M. Smith (1977) *Human Geography. A welfare approach*. London: Edward Arnold.

M. Chisholm e.a. (1995) *Classics in human geography revisited*.

Progress in Human Geography 19, pp. 389-94.